

בפרשת מקרא ביכורים, הנאמרת במרכז ליל הסדר, מתואר סבלם של ישראל בשלושה שלבים מדורגים: "וַיַּרְעוּ אֶתְנֹוּ הַמִּצְרִים, וַיַּעֲנוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה" (כו, ו).

עלילת השווא

הנצי"ב מוולוז'ין, פותח את ביאורו לפסוק זה בדיוק לשוני: אילו רצתה התורה ללמדנו שהמצרים רק הרעו לישראל ועשו עמם רעה, היה עליה לנקוט בלשון דומה לפסוק בפרשת חוקת, שבה כתוב: "וַיַּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלָאֲבֹתֵינוּ" (במדבר כ, טו), השימוש באות ל' מורה על עשיית רע לזולת. אולם התורה נקטה בלשון "וַיַּרְעוּ אֶתְנֹוּ", מילת היחס 'את' מורה על פעולה ישירה כלפי הזולת. מכאן לומד הנצי"ב שהמשמעות אינה רק שהרעו עמנו, אלא עשו אותנו לרעים. הנצי"ב מבהיר שלביטוי זה שני מובנים:

1. **במישור התדמיתי – בעיני המצרים:** המצרים טפלו על בני ישראל חשד שווא ועלילות שקר, והציגו אותם בעיני עמם כאנשים רעים, כפויי טובה ומסוכנים. הם הפנו כלפיהם אצבע מאשימה ואמרו: "וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׁנֵאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ..." (שמות א, י). מחשבת בגידה זו כלל לא עלתה על לבם של בני ישראל, אך היתה זו תעמולה מחושבת מצד המצרים, כדי להכשיר את הקרקע ולתת הצדקה מוסרית לרדיפתם.

2. **במישור הרוחני – בעיני ה':** הנצי"ב מסביר שההתנכלות המצרית לא אירעה בחלל הריק, אלא היתה זו תוצאה ישירה של ירידה רוחנית. כפי שהרחיב בפירושו לברית בין הבתרים ובתחילת ספר שמות, מרוב שלוותם ורווחתם בארץ גושן, ביקשו בני ישראל להיטמע בחברה המצרית ו"להשכיח שם ישראל מהם". כתוצאה מהתקרבות זו, הם עשו את עצמם לרעים בעיני ה', מה שהוביל לגזירת השעבוד.

מרוח לגוף, שלוש המדרגות בעומק הגלות והשעבוד

הפסוק המוכר לנו היטב מההגדה של פסח משרטט, לפי ביאורו, תהליך הדרגתי ומחושב של סבל, השפלה ושעבוד. הנצי"ב ממחיש כיצד שלושת חלקי הפסוק מייצגים שלושה רבדים שונים זה אחר זה:

א. "וַיַּרְעוּ אֶתְנֹוּ" – פגיעה בזהות וברוחניות: השלב הראשון כולל הידרדרות רוחנית של בני ישראל, לצד הרס התדמית ועלילת שווא. המצרים הפכו את ישראל לאנשים רעים וכפויי טובה בעיני החברה ובעיני ה', ובכך יצרו להם מעמד נחות ושפל.

ב. "וַיַּעֲנוּנוּ" – פגיעה נפשית והשפלה: הנצי"ב מפרש ש"עינוי" אינו מאמץ גופני גרידא, אלא הטלת מלאכות שאין בהן כל תועלת או הנאה כלכלית למעסיק, וכל תכליתן רק לצער, לדכא ולשבור את רוח העובדים. זו ההגדרה המדויקת של "עבודת פרך", כפי שעשו המצרים, שהחליפו

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים. 052-9453811 | אתר <https://shaalti.co.il>

מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת?

לחצו כאן <https://did.li/gq4ZH>, או שלחו את המילה 'רעיון' למייל office@shaalti.co.il

'תורתך שאלתי', הספרים שיעשירו את שולחן השבת שלכם, לפרטים <https://did.li/fyHCN>

מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים. מטרה זו לא נועדה לתפוקה, אלא להשפלה ולריסוק נפשי.

ג. "וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה" – פגיעה פיזית: לאחר הריסת התדמית והשבירה הנפשית, הגיע הרובד השלישי והאכזרי: עבודת כפיים מפרכת, כפשוטה (בניה, נשיאת משאות כבדים וכיו"ב). עבודה זו ייגעה את הגוף וכילתה את כוחותיהם של בני ישראל.

תמרור אזהרה מוסרי, המנגנון הנפשי של הרדיפה

פירושו של הנצי"ב מוולוז'ין על מקרא ביכורים מהווה עבורנו תמרור מוסרי וחברתי, החושף כיצד נסללת הדרך לרדיפה. המצרים לא הנחיתו את גזירות השעבוד ביום אחד. תחילה הפכו את בני ישראל ל"רעים" בעיני הציבור, ייצרו תעמולה, לפיה המיעוט הוא "בוגד" ו"מסוכן", ורק מתוך דה-לגיטימציה זו נסללה הדרך לעינוי הנפשי ולשעבוד הפיזי.

רדיפה ושנאה אינן מתחילות במעשים אלימים ישירים, אלא בתהליך ממושך של ההשמצה, הוקעה והכפשת הזולת. כדי לפגוע בקבוצה או באדם יחיד, התוקף משכנע את עצמו ואת סביבתו שהקורבן הוא "הרע", ובכך מעניק לעצמו צידוק מוסרי מעוות. מפרשתנו אנו למדים שחובה עלינו לגלות ערנות מרבית כלפי שפה של הוקעה, הכללה והכפשה ביחס ל"אחר", עוד בטרם יתרגמו הדיבורים הרעים לכדי פגיעה מעשית.

הכותב: הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר סדרת הספרים 'תורתך שאלתי' על התורה, רב המכר 'כי ישאלך' – על הגדה של פסח, 'מה שאלתך' – על מגילת אסתר. **לתגובות** – office@shaalti.co.il

רוצה להיערך לשבת עם רעיונות ודברי תורה לפרשת כי תבוא?

היכנסו לקישור <https://did.li/zeNZH>

מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע?

רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת?

לחצו על הקישור <https://did.li/gq4ZH>

או שלחו את המילה 'רעיון' למייל office@shaalti.co.il

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים. 052-9453811 | אתר [/https://shaalti.co.il](https://shaalti.co.il)

מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת?

לחצו כאן <https://did.li/gq4ZH>, או שלחו את המילה 'רעיון' למייל office@shaalti.co.il

'תורתך שאלתי', הספרים שיעשירו את שולחן השבת שלכם, לפרטים <https://did.li/fyHCN>

